

Kreativitet och psykisk sjukdom har samband

AUTOREFERAT. Varför är det så att alla som blivit framstående inom filosofi, politik, poesi eller konst är melankoliker, några av dem i en sådan utsträckning att de lider av sjukdomar orsakade av den svarta gallan? Det frågar sig Aristoteles i »Problemata XXX«. Shakespeare konstaterar senare i »En mid-sommarnattsdröm»: »The lunatic, the lover, and the poet, are of imagination all compact.» Myten om den subtila gränsen mellan genialitet och galenskap är lika gammal som vår västerländska civilisation.

I en svensk registerstudie som samlat 1,2 miljoner patienter med psykisk sjukdom har vi presenterat nya data som stödjer idén om ett samband mellan kreativitet och psykisk sjukdom. Studien är den största i sitt slag och identifierade patienter som erhållit psykiatrisk slutenvård och/eller öppenvård 1973–2009 för någon av diagnoserna schizofreni, schizoaftaktiv sjukdom, bipolär sjukdom, unipolär depression, ångestsyndrom, alkohol- och drogmissbruk, autism, ADHD och anorexia nervosa eller som begått självmord. Patienternas friska släktingar (första, andra och tredje gradens) hämtades från Flergenerationsregistret med data från svenska medborgare sedan 1932.

För att definiera kreativitet användes information om kreativa yrken (konstnärer och forskare) insamlade via Folk- och bostadsräkningar sedan 1960 och

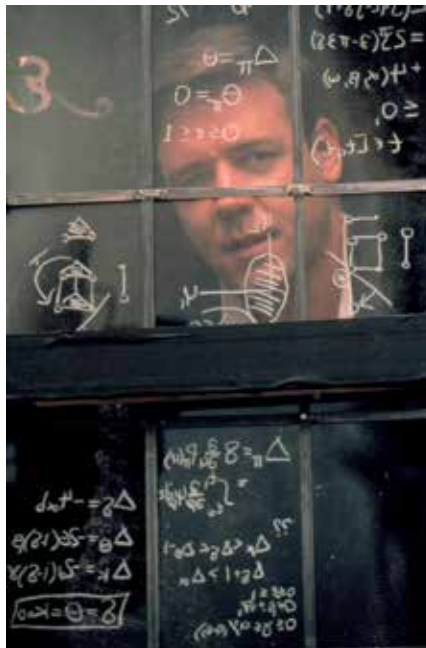

Foto: Everett Collection/BL

Russell Crowe i filmen »A beautiful mind« baserad på matematikern John Nashs liv. Nash fick diagnosen paranoid schizofreni 1958 och Ekonomipriset 1994. Han har kallats en av världens främsta matematiker.

via årlig yrkesstatistik (LISA). Patienter och släktingar jämfördes med matchade friska kontroller avseende förekomst av kreativa yrken. Data justerades även för uppgifter om IQ från Värnpliktsregistret (endast män).

Resultaten visar genomgående mins-

kad förekomst av kreativa yrken bland patienter och släktingar, med undantag av en signifikant ökning bland patienter med bipolär sjukdom och friska släktingar till patienter med schizofreni, bipolär sjukdom, anorexia nervosa och i viss mån autism. Justering för IQ påverkade inte dessa resultat. I en särskild subgruppsanalys undersökte vi författare specifikt. Denna grupp hade en generell ökning av de flesta psykiska sjukdomar, inklusive en signifikant, ungefär 50-procentigt ökad risk för suicid.

Sammanfattningsvis har vi demonstrerat ett samband mellan kreativitet och specifika psykiska sjukdomar som är mest uttalat bland friska släktingar till patienter. Författare skilde ut sig genom en generellt ökad förekomst av psykisk sjukdom. I ett evolutionärt sammanhang har sambandet mellan kreativitet och psykopatologi ibland anförts som en förklaring till den fortsatta förekomsten av allvarlig psykisk sjukdom trots en påtaglig genetisk komponent och minskad fertilitet bland drabbade patienter.

Simon Kyaga

doktorand, leg läkare, specialist i psykiatri, institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik, Karolinska institutet, Stockholm; Lidingö Affektiva mottagning

Kyaga S, Landen M, Boman M, et al. J Psychiatr Res. 2013;47(1):83-90.

Gen påverkar ASA:s cancerskyddande effekt

Flera studier, däribland ett större material publicerat i JAMA 2009, har indikerat att acetylsalicylsyra skulle kunna ha en skyddande effekt mot koloncancer.

I **New England Journal of Medicine** presenteras en undersökning i vilken man tittat på 974 patienter med kolorektalcancer från två prospektiva kohorter. Författarna har analyserat mutationer i genen PIK3CA (fosfatidylinositol-4,5-bisfosfonat-3-kinas, katalytisk subenhet alfapolypeptid) som 17 procent av patienterna visade sig ha.

Vissa av dessa, både de med och utan mutation, behandlades med ASA (325 mg) efter diagnos. Totalt avled 395 av patienterna under uppföljningstiden, som i median uppgick till 153 månader. Av dödsfallen berodde 190 på koloncancer.

När man tittade på patienter med muterad PIK3CA visade sig stora skillnader i

överlevnad mellan dem som tog och dem som inte tog ASA: 23 av 90 patienter (26 procent) som inte tog ASA efter diagnos avled inom fem år mot 2 av 62 (3 procent) som behandlades med ASA.

För patienter utan en muterad gen var femårsöverlevnaden däremot densamma både för dem som tog och dem som inte tog ASA (15 procent avled i båda grupperna). Resultaten sammanfattas med att ASA för patienter med mutation i PIK3CA gav en 46-procentig minskning av mortaliteten av samtliga orsaker och en 82-procentig minskning av mortaliteten till följd av koloncancer.

PIK3CA kan således komma att bli en genetisk markör för om en patient med ko-

loncancer har nytta av behandling med ASA. Då mutationen är relativt vanlig, var femte till var sjätte individ har den, och ASA är billigt och ger substantiell effekt hos denna patientgrupp, kan genetisk screening och behandling med ASA komma att inkluderas i den terapeutiska arsenalen för koloncancer.

En möjlig mekanism genom vilken ASA skulle kunna skydda mot koloncancer är påverkan på enzymet Cox-2, som i sin tur påverkar i vilken utsträckning tumörcellerna går i apoptos. Det bör dock noteras att den aktuella undersökningen är begränsad; bara 66 patienter som behandlades med ASA hade mutation i genen. Det innebär således att resultaten ska ses som preliminära.

»Författarna har analyserat mutationer i genen PIK3CA ...«

Anders Hansen

leg läkare, frilansjournalist

Liau Z, et al. N Engl J Med. 2012;367:1596-606.